

دانشگاه علوم پزشکی
شهرکرد

مراقبت روان پرستاری در کودک آزاری

فریبا کمالی دهکردی

سوپروایزر آموزشی

بیمارستان سینا

مقدمه

▶ **مطابق با تعریف سازمان بهداشت جهانی:** کودک آزاری یکی از معضلات جدی و

نگران کننده در جوامع امروزی است که توجه جهانی را به خود جلب کرده است. این پدیده، که تأثیرات منفی عمیقی بر رشد، سلامت و رفاه کودکان دارد، به عنوان یک چالش اساسی در حوزه حقوق کودک و بهداشت عمومی شناخته می شود.

▶ هدف از این آموزش، افزایش آگاهی عمومی نسبت به این مسئله مهم و ترویج اقدامات مؤثر برای محافظت از کودکان و تضمین رشد سالم آنهاست. با درک عمیق تر این موضوع، می توانیم گام های مؤثرتری در جهت ایجاد جامعه ای امن تر و حمایتگر برای همه کودکان برداریم.

کودک آزاری عبارت است از:

هرگونه رفتار یا غفلی که به سلامت جسمی، روانی، یا رشد کودک آسیب برساند یا او را در معرض خطر قرار دهد. این شامل آزار فیزیکی، عاطفی، جنسی، غفلت، و بهره‌کشی می‌شود و معمولاً توسط افرادی که مسئولیت مراقبت از کودک را بر عهده دارند یا در موقعیت قدرت نسبت به او قرار دارند، انجام می‌شود.

در قرن بیستم، توجه به حقوق کودکان افزایش چشمگیری یافت. این دوره شاهد شکل‌گیری نظریه‌های متفاوت درباره رشد و تربیت کودک، تأسیس انجمن‌های حمایتی، و ایجاد مراکز تخصصی مشاوره کودکان بود. این تحولات نشان‌دهنده آغاز عصر جدیدی در درک اهمیت و حمایت از حقوق کودکان است، روندی که تا امروز ادامه دارد و بر اهمیت توجه ویژه -به نیازها و حقوق کودکان تأکید می‌کند.

با وجود تلاش‌های جهانی، حقوق کودکان همچنان به طور کامل رعایت نمی‌شود. مسائلی مانند کودک‌آزاری، کار کودکان و پدیده کودکان خیابانی، نشان‌دهنده شکاف بین آرمان‌های حمایت از کودکان و واقعیت‌های موجود است. این چالش‌ها نیازمند توجه جدی و اقدامات مؤثر از سوی جوامع و دولت‌ها برای تضمین حمایت، رفاه و رشد سالم تمام کودکان می‌باشد.

کودک آزاری چیست

فرهنگ و ارزش‌های فرهنگی نقش مهمی در تعریف و درک کودک آزاری دارند. تفاوت‌های فرهنگی می‌توانند منجر به تفسیرهای متفاوتی از رفتارهای مرتبط با تربیت کودک شوند. به عنوان مثال، تنبیه بدنی در برخی فرهنگ‌ها پذیرفته شده، در حالی که در دیگر جوامع آزار محسوب می‌شود.

این تنوع فرهنگی چالش‌هایی را در ارائه یک تعریف جهانی و یکپارچه از کودک آزاری ایجاد می‌کند. با این حال، اصول اساسی حمایت از سلامت و رفاه کودکان باید فراتر از مرزهای فرهنگی مورد توجه قرار گیرند تا حقوق بنیادین کودکان در سراسر جهان تضمین شود.

بطور کلی کودک آزاری عبارت است از هرگونه رفتار یا غفلی نسبت به افراد زیر ۱۸ سال که منجر به: آسیب جسمی ، روانی ، سوءاستفاده جنسی ، غفلت یا عدم رسیدگی به نیازهای اساسی کودک می‌شود و توسط افرادی که مسئولیت مراقبت از کودک را بر عهده دارند، صورت می‌گیرد .

انواع کودک آزاری

- (۱) سوء استفاده جسمی
- (۲) سوء استفاده عاطفی
- (۳) سوء استفاده جنسی
- (۴) غفلت

کودک آزاری جسمی

در تعریف کودک آزاری جسمی همانند کودک آزاری تعریف واحد وجود ندارد و تحت تاثیر عواملی مانند فرهنگ و آداب رسوم مرتبط با تربیت کودک و قوانین حقوقی مربوط به اطفال می باشد.

عده ای از صاحب نظران معتقدند که برای تعریف کودک آزاری جسمی باید **معیارهای اجتماعی** مربوط به یک جامعه را مد نظر قرار داد، زیرا ممکن است برخی از خشونت ها در فرهنگی رایج باشد ولی در فرهنگ دیگر بدرفتاری و آزار تلقی شود.

کودک آزاری جسمی دو نوع دارد

آزار جسمی خفیف

این نوع آزار جسمی شامل رفتارهایی است که در بیشتر جوامع آزار محسوب نمی‌شود و

جنبه ی تربیتی دارد

مانند سیلی زدن، نیشگون گرفتن، مشت زدن، چنگ زدن، هل دادن، پرت کردن وسایل به سمت کودک و...

آزار جسمی شدید

این دسته از رفتارها باعث بروز آسیب های جدی تری برای کودک می شود. شامل: داغ کردن و سوزاندن بدن، کتک زدن، فلفل ریختن، خفه کردن، لگد زدن، گاز گرفتن، استفاده از کمر بند یا چاقو برای تنبیه و....

پیامدهای جسمی کودک آزاری

- ▶ کبودی یا تغییر رنگ پوست
- ▶ جراحت
- ▶ خراشیدگی
- ▶ اختلال در رشد
- ▶ انواع سوختگی
- ▶ شکستگی
- ▶ نقص عضو

- ▶ توقف در رشد
- ▶ سوء تغذیه
- ▶ انواع مریضی و زخم‌های بهبود نیافته
- ▶ بی‌انرژی و خسته بودن کودک
- ▶ ظاهر رنگ پریده و بروز نشانه‌های اختلال تنش عضلانی
- ▶ چشم‌های خسته و خواب آلود

کودک آزاری عاطفی

این نوع کودک آزاری که گاهی سوء **استفاده روانشناختی** نامیده می شود، در تمام انواع کودک آزاری وجود دارد.

به عبارتی دیگر علاوه بر آزار جسمی، جنسی و غفلت از کودک، رفتارهای دیگری باعث آزار عاطفی کودک می شود که عبارت است از:

ایجاد وحشت، تهدید، انتقاد مداوم، ایجاد احساس گناه، مسخره کردن و... نام ببریم. که باعث می شود **بهداشت روان و عملکرد روانشناختی فرد در بزرگسالی تحت تاثیر قرار گیرد.**

سوء استفاده عاطفی را می توان به دو دسته تقسیم کرد:

► آزار عاطفی غیر مستقیم یا منفعلانه:

آزار عاطفی غیر مستقیم به رفتارهایی اشاره دارد که به طور غیر مستقیم به کودک آسیب می زنند.

شامل: عدم توجه و محبت- مقایسه با دیگران - تحقیر غیر مستقیم - ایجاد احساس گناه -

نبود حمایت عاطفی - کنترل و محدودیت های غیر منطقی

این رفتارها می توانند تاثیرات منفی عمیقی بر روح

وروان کودک داشته باشند.

► آزار عاطفی مستقیم یا فعالانه:

آزار عاطفی مستقیم در کودک آزاری به رفتارهایی اشاره دارد که بطور واضح به احساسات و روان کودک آسیب می زنند .

شامل : انتقاد شدید و مداوم - تهدید و فحاشی - تجاوز به حریم خصوصی - عدم پذیرش و تأیید - فشارهای عاطفی - مقایسه منفی - ایجاد حس ترس

این رفتارهایی توانند تاثیرات عمیق و ماندگاری

بر روان کودک داشته باشند و در طول زندگی ادامه

داشته باشد..

کودک آزاری جنسی

این نوع آزار، با زور و اجبار همراه است.
در سوء استفاده جنسی از کودک، یک نوجوان
یا فرد بزرگسال از کودک برای تحریک و ارضای
جنسی خود استفاده می‌کند که پیامدهای مخربی برای کودک به همراه دارد.

آزار جنسی معمولاً توسط افراد نزدیک به کودک صورت می‌گیرد.
این نوع آزار به دلیل ترس از ریخته شدن آبرو معمولاً کمتر گزارش
می‌شود و پنهان باقی می‌ماند.

تجربه سوء جنسی از کودکان در دوره کودکی اتفاق ناخوشایندی است که می‌تواند
نتایج آن تا بزرگسالی تداوم داشته باشد و ممکن است در زمان ازدواج به شکل
اختلالات جنسی خود را نشان دهد.

انواع کودک آزاری جنسی:

۱_دیداری

۲_شنیداری

۳_لمسی

۴_بهره کشی جنسی

پیامدهای کودک آزاری جنسی

عواقب منفی در کوتاه مدت:

شب ادراری، اختلالات رفتاری، صدمه زدن به خود، افکار خودکشی، افت تحصیلی،
پرخاشگری

عواقب منفی در بلند مدت:

افسردگی، اضطراب، ترس از ازدواج، حس انتقام در فرد قربانی، بزهکاری و ... در این افراد
دید می شود. اکثر این کودکان احساس خوبی به خود ندارند و دائماً احساس گناه و بی
ارزش بودن را تجربه میکنند

غفلت

یکی از شایع‌ترین انواع کودک آزاری است که به صورت غیر عمدی به دلیل بی توجهی و غفلت رخ می‌دهد.

غفلت عبارت است از عدم فراهم کردن نیازهای اساسی کودک

مانند تغذیه، پوشش، مسکن، بهداشت، آموزش و همچنین بی توجهی به نیازهای روانی عاطفی کودک را شامل می‌شود.

انواع غفلت

غفلت جسمی: شایع ترین غفلت، غفلت جسمی است که در آن نیازهای ضروری کودک همچون غذا، لباس و سرپناه رسیدگی نمی شود.

غفلت تحصیلی: شامل عدم ثبت نام کودک در مدرسه، عدم توجه به نمرات درسی و تحصیل کودک، عدم شرکت در جلسه های مدرسه و ... است.

غفلت عاطفی: در این نوع غفلت، نیازهای عاطفی کودک برآورده نمیشود.

غفلت پزشکی: عدم رسیدگی به نیاز های پزشکی، درمانی و بهداشتی کودک.

پیامدهای کودک آزاری

پیامد کودک آزاری در کودکان متفاوت از همدیگر است و به نوع کودک آزاری، سنی که مورد آزار قرار گرفته اند، شدت و طول مدت زمانی که تحت آسیب بوده اند بستگی دارند. این پیامدها نه تنها زندگی فردی کودکان را در طول عمر تحت تاثیر قرار می دهند بلکه باعث وارد شدن آسیب های زیادی به جامعه نیز می شوند.

برخی از پیامدها عوارض مادام العمر و برخی طولانی مدت می باشند.

مثال عوارض مادام العمر: ضربه مغزی ناشی از ضربه

مثال عوارض طولانی مدت: دیابت - فشارخون بالا - بیماریهای مزمن ریوی - سوء تغذیه - معلولیت جسمی و حرکتی - حمله قلبی - آسیب های مغزی - سردردهای میگرنی - برونشیت مزمن - سرطان - سکته های مغزی - بیماری های دستگاه سیستم گوارش - ترس و بی اعتمادی - مشکلات تحصیلی - عزت نفس پایین - افسردگی - مشکلات در روابط بین فردی

پیامدهای روانی کودک آزاری

شبادراری - ترس از دیدن جنس مخالف - عدم پذیرش بلوغ در کودک - عدم
اعتماد به نفس - ضعف در روابط اجتماعی و کار گروهی - اختلال در رشد -
پرخاشگری - گوشه گیری - تمایل به آزاررساندن به دیگران و...

مطالعات زیادی نشان داده اند که بین کودک آزاری در دوران کودکی و بروز
رفتارهای بزهکارانه یا جنایتکارانه در سنین بالاتر ارتباط مستقیم وجود دارد.

بر اساس تحقیقات انجام شده دختران اغلب تمایل به درونی کردن احساسات خود دارند و علائمی مانند افسردگی، انزوای اجتماعی و اضطراب را بیش تر بروز می دهند .

پسران رفتار های پر خاشگرانه، زور گویی - اعتیاد به مصرف الکل و سایر مواد مخدرو رفتارهایی که منجر به جنایت می شود را نشان می دهند.

یکی از ناگوارترین پیامدهای کودک آزاری ، ایجاد چرخه ای معیوب است. کودکانی که خود قربانی این نوع آزارها شده اند ، به دلیل تأثیرات روانی و رفتاری ناشی از تجربیات منفی خود ، ممکن است این رفتارها را در فرزندان خود تکرار کنند این چرخه ادامه دار می تواند نتیجه اضطراب و افسردگی یا مشکلات رفتاری در کودکانی باشد که تحت آزار قرار گرفته اند.

کودک آزاری نه تنها بر زندگی فردی قربانیان تأثیر می گذارد ، بلکه به نسل های آینده نیز سرایت می کند و به تداوم این مشکل اجتماعی می انجامد.

اطلاع ندادن کودک آزاری جرم است

کودک محوری مانعی برای آزار کودکان

نکات مهم برای جلوگیری از کودک آزاری

الگوی خوبی باشید

والدین مهم‌ترین الگوی زندگی فرزندان خود هستند و کودکان معمولاً بیشترین چیزها را از والدین خود یاد می‌گیرند.

بنابراین، به عنوان پدر یا مادر، وظیفه شما این است که الگوی مناسبی در خانه باشید و سعی کنید کودکان بهترین عادت‌ها را از شما یاد بگیرند.

مواظب باشید جلوی فرزندان رفتار یا کلام نامناسبی به کار نبرید، چرا که مسلماً نمی‌خواهید فرزندان آن‌ها را از شما یاد بگیرد.

کودک خود را درک کنید

بسیار مهم است که با فرزند خود **رابطه نزدیکی** داشته باشید، خواسته‌هایش را بفهمید و او را درک کنید. کودکان در **سنین مختلف** ممکن است رفتارهای متفاوتی از خود نشان دهند؛ وقتی درک درستی از رفتارهای فرزند خود، از حالت‌های مختلف تا تمایلات و علاقه‌مندی‌هایش، داشته باشید، می‌توانید رابطه بهتری با او برقرار کنید.

پس همواره به یادداشته باشید که با فرزندان خود با
مهربانی و منطق رفتار کنید و از آنها انتظارات غیر
واقعی نداشته باشید.

سبک زندگی سالم داشته باشید

داشتن سبک زندگی سالم می تواند در زندگی کودکان شما تاثیر مثبت داشته باشد.

والدین هنگام حرف زدن با کودکان همیشه باید مراقب کلماتی که به کار می برند باشند.

صحبت کردن با صدای بلند یا به کار بردن کلمات زشت و زننده می تواند کودکان را بترساند و تاثیر منفی بر ذهن آنها بگذارد.

برخشم خود غلبه کنید

- گاهی ممکن است خشم بر شما غلبه کند، باعث شود کنترل تان را از دست بدهید و به سادگی به خود یا اطرافیانتان آسیب بزنید. در چنین مواقعی، باید به خودتان آرامش دهید و جلوی رفتار تان را بگیرید.

- پدر یا مادر تمام وقت بودن، علاوه بر اینکه زمانی برای استراحت و آسایش برایتان باقی نمی‌گذارد، بلکه بر استرس شما می‌افزاید و منجر به عصبانیت و ناراحتی تان می‌شود.

- پس بهتر است گاهی به خودتان استراحت دهید و از زمان‌های تنهایی لذت ببرید

از مصرف مواد مخدر دوری کنید

- ▶ از مصرف مواد مخدر دوری کنید، به ویژه اکنون که صاحب فرزند هستید.
- ▶ چنانچه به مصرف الکل یا مواد مخدر اعتیاد دارید، بهتر است هرچه زودتر از متخصصان کمک بگیرید و آن را ترک کنید.
- ▶ زیرا شما بهترین الگوی فرزندانان هستید، پس بهترین خود را به نمایش بگذارید.

نظم و انضباط را در خانه رعایت کنید

- والدینی که روابط محبت‌آمیزی با هم ندارند ممکن است مقابل هم از رفتارها و کلمات نامناسب و آزاردهنده استفاده کنند، بی آنکه بدانند این رفتارها و جملات چقدر برای فرزندان آنها ناراحت‌کننده و ترسناک است.
- فراموش نکنید، یک خانه همیشه باید نظم و انضباط داشته باشد و اعضای خانواده به هم احترام بگذارند.
- اگر چنین شرایطی در خانه ایجاد شود، نه تنها فرزندان آن را یاد می‌گیرند و رعایت می‌کنند، بلکه از بروز برخوردهای کلامی یا فیزیکی در آینده جلوگیری می‌کند.

رفتارتان را کنترل کنید

.. کودکان بسیار حساس و آسیب پذیر هستند و باید با آنها با محبت و علاقه رفتار کنید، نه اینکه با رفتار خشونت آمیز آنها را بترسانید و مورد آزار فیزیکی قرار دهید.

نقش روانپرستاری در مراقبت از کودک آزار دیده

روان پرستاران نقش حیاتی در حمایت و مراقبت از کودکان آزار دیده دارند. آنها با ترکیب دانش تخصصی، مهارت‌های ارتباطی و رویکرد همدلانه، تأثیر مثبتی بر روند بهبودی و سلامت روان این کودکان آسیب پذیر می‌گذارند. وظایف اصلی روان پرستاران شامل شناسایی علائم کودک آزاری، گزارش دهی موارد مشکوک، حمایت عاطفی از کودک و همکاری با تیم چندرشته‌ای است. همچنین، آنها نقش مهمی در ارزیابی جامع وضعیت روانی کودک، ایجاد محیط امن و حمایتی، آموزش مهارت‌های مقابله‌ای و مشاوره خانواده دارند.

شناسایی علائم کودک آزاری

روانپرستاران باید آموزش‌های تخصصی برای تشخیص نشانه‌های کودک‌آزاری را دیده باشند. این علائم می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- **علائم فیزیکی:** کبودی‌ها، سوختگی‌ها، شکستگی‌ها یا زخم‌هایی که توضیح منطقی ندارند.
- **نشانه‌های رفتاری:** تغییرات ناگهانی در رفتار، ترس از بزرگسالان خاص، رفتارهای جنسی نامناسب با سن، یا پرخاشگری بیش از حد.
- **نشانه‌های عاطفی:** افسردگی، اضطراب، گوشه‌گیری، یا تغییرات ناگهانی در عملکرد تحصیلی.
- **نشانه‌های غفلت:** سوء تغذیه، لباس‌های نامناسب، بهداشت ضعیف، یا عدم نظارت کافی.

روانپرستاران باید به الگوهای رفتاری کودک و والدین با مراقبت توجیه کنند و هرگونه تناقض با نشانه‌ی مشکوک را حدی بگیرند.

گزارش دهی موارد مشکوک و حمایت عاطفی

گزارش دهی : آشنایی با قوانین و مقررات گزارش دهی، ثبت دقیق مشاهدات و گفته های کودک، گزارش به مقامات ذیصلاح، حفظ محرمانگی اطلاعات و پیگیری گزارش ها

ایجاد یک محیط امن: یک محیط امن و اعتمادساز برای کودک ، گوش دادن فعال بدون قضاوت یا فشار برای افشای جزئیات

تکنیک های ارتباطی : استفاده از تکنیک های مناسب سن برای برقراری ارتباط، مانند بازی درمانی یا هنر درمانی

تقویت اعتماد به نفس : تقویت احساس ارزشمندی و اعتماد به نفس کودک ، آموزش مهارت های مقابله ای سالم و تکنیک های مدیریت استرس

همکاری با تیم چندرشته ای

مشارکت فعال : شرکت در جلسات تیم چندرشته ای و به اشتراک گذاشتن مشاهدات و ارزیابی ها. همکاری نزدیک با روانشناسان، مددکاران اجتماعی، پزشکان و سایر متخصصان بهداشت روان.

تدوین برنامه درمانی : کمک به تدوین و اجرای برنامه های درمانی جامع برای کودک و خانواده. هماهنگی با مدارس، مراکز اجتماعی و سایر سازمان های مرتبط برای حمایت همه جانبه از کودک

آموزش و پیگیری : مشارکت در آموزش و افزایش آگاهی سایر اعضای تیم درمان در مورد نیازهای خاص کودکان آزاردیده. پیگیری مداوم پیشرفت کودک و به روزرسانی برنامه مراقبتی در صورت نیاز

روان پرستاران با ایفای این نقش های کلیدی، نقش مهمی در حمایت، بهبود و توانبخشی کودکان آزاردیده دارند. آنها با ترکیب دانش تخصصی، مهارت های ارتباطی، و رویکرد همدلانه، می توانند تأثیر مثبتی بر روند بهبودی و سلامت روان این کودکان آسیب پذیر داشته باشند.

ارزیابی جامع وضعیت روانی کودک

مصاحبه بالینی : استفاده از تکنیک‌های مصاحبه متناسب با سن کودک برای جمع‌آوری اطلاعات دقیق درباره تجربیات، احساسات و افکار کودک

مشاهده رفتاری : مشاهده و ثبت رفتارهای کودک در محیط‌های مختلف مانند اتاق بازی و کلاس درس

ارزیابی رشد: بررسی مراحل رشد جسمی، شناختی، عاطفی و اجتماعی کودک و مقایسه آن با معیارهای استاندارد

استفاده از ابزارهای استاندارد : به کارگیری پرسشنامه‌ها و مقیاس‌های استاندارد مناسب سن برای ارزیابی اضطراب، افسردگی، PTSD و سایر اختلالات روانی.

آموزش مهارت‌های مقابله ای و مشاوره خانواده

تکنیک آرام سازی : آموزش تنفس عمیق، تصویرسازی ذهنی مثبت و تمرینات ساده یوگا به کودک.

مدیریت احساسات : کمک به کودک برای شناسایی، نام‌گذاری و بیان مناسب احساسات خود

مشاوره خانواده : آموزش والدین، بهبود ارتباطات خانوادگی، و تقویت سیستم حمایتی خانواده

پیگیری و حمایت مداوم : برنامه‌ریزی جلسات پیگیری منظم برای ارزیابی پیشرفت و ارائه حمایت مستمر به کودک و خانواده

در نتیجه، مراقبت های روان پرستاری در موارد کودک آزاری یک فرآیند پیچیده و چند بعدی است که نیاز به دانش تخصصی، مهارت های بالینی و حساسیت فرهنگی دارد.

با امید روزی که تمام جوامع در حرکتی واحد، به سوی محبت
و آرامش گام بردارند و کودک آزاری را به تاریخ بسپارند

